

מראי מקומות - יומא

ל.

א. מצוה לשפשף וכו'

יש לעיין בדין המטיל מים ולא קידש ידיו ורגליו, האם מחלל העבודה או לא. וכתב הבית הלוי (ח"א, סי' ה' אות י"ד) שלכאורה זה תלוי במחלוקת ראשונים, שבתוספות ישנים הביא מחלוקת כשלא שפשף האם צריך נטילת ידים לתפילה ולסעודה, דעת רבינו תם שאין צריך, כיון שלא שפשף, ודעת רבינו אלחנן שצריך, כיון שבגמרא לא חילקו בזה, ומשמע שבכל מקום צריך לקדש משום לא פלוג, ודחו התוספות ישנים שאפילו אם נאמר כן, אולי זהו רק בקידוש, אבל לנטילת ידים יתכן שלא אמרו לא פלוג.

וכתב הבית הלוי, שמבואר בדבריהם שלענין קידוש יתכן שאמרו לא פלוג. ואם כן, כיון שהגמרא נקטה בסתמא שצריך לקדש, משמע דאין חילוק בין אם שפשף או לא, ואם כן, כמו שאם לא שפשף בודאי אינו מחלל העבודה, הוא הדין בשפשף, כיון שנקטו בסתמא ולא חילקו, ועל כרחק שדין הקידוש הוא רק לכתחילה. אבל הרמב"ם (ביאת מקדש ה'; ג) הביא הדין שהמטיל מים צריך לקדש בתוך שאר האופנים שצריך לקדש, וכתב שמי שלא קידש חייב מיתה ומחלל עבודתו, ולא חילק. ומשמע שלדבריו מחלל עבודה אפילו בלא שפשף, ותמוה, שלכאורה הרי זה כנגד המבואר בסוגייתנו שאין זה יותר מתקנת חכמים של לא פלוג, אבל אינו מעיקר הדין. וביאר הבית הלוי בדעת הרמב"ם, שכיון שיש מצוה לשפשף, תיכף שהטיל מים, הסיח דעתו מהשמירה, וממילא צריך קידוש ידים ורגלים מעיקר הדין, ואם לא קידש מחלל העבודה, עיין שם.

ב. צואה במקומה אסור לקרות קריאת שמע

כתב המגן אברהם (פ"א, א') שאין לקרות קריאת שמע כנגד תינוקות כיון שאינם מקנחים עצמן, וצואה בפי הטבעת אסורה אפילו אם היא מכוסה. וכתב החמד משה (שם) שלכאורה המגן אברהם פירש את דברי הגמרא שהאיסור לקרות קריאת שמע הוא גם למי שכנגדה, ולא רק למי שהצואה בגופו. וכתב שמרש"י לא משמע כן, שכתב 'אסור זה', משמע שרק לו יש איסור, וכתב שאולי סבר שאם קיימא לן כרב חסדא, שהצואה על בשרו אסורה בכל מקום, אם כן מהו החידוש של רב פפא, אלא על כרחק סובר כרב הונא, וקשה למי שפוסק כרב חסדא, אבל לדעתם אפשר שרב פפא בא לחדש, שאפילו לאחר אסור. אכן כתב שלענין מעשה, מרוב הפוסקים משמע שהאיסור הוא רק לו עצמו, וכן משמע מסתימת המשנה ברורה. וראה עוד בפני יהושע בברכות (כה.) בכל זה.

ג. היכי דמי אי דנראית פשיטא

פירש רבינו יונה (ברכות טז. בדפיו), כלומה, שאם עומדת במקום שאם היה ערום, היה אפשר לראותה, פשוט שאסור. והקשה, מנין לנו בפשיטות שאם עומדת במקום שאפשר לראותה, אף שהוא מכוסה בבגדים, אסור לקרות קריאת שמע כנגדה. וכתב, שמוכח מהגמרא שבזה היה פשוט שאסור לקרות כנגדה קריאת שמע, ואם כן על כרחק שהמחלוקת בין רב הונא ורב חסדא המובאת אחר כך, לא מדברת כשהצואה במקום גלוי.

ד. דאתמר צואה על בשרו וכו'

הקשה הרשב"א (ברכות כה.) בשם הראב"ד, שהלא צריך שיתקיים 'היה מחניך קדוש', ואיזו נפקא מינא יש במחלוקת האם הוא משום כל הנשמה או משום כל עצמותי [וכפי שהביא רש"י כאן], הרי למעשה צריך שהמחנה יהא קדוש, וכיון שיש צואה על בשרו אינו קדוש. והביא תירוץ הראב"ד שמדובר בצואה יבשה שכבר אין לה ריח ואין זוהמתה מרובה, ולכך היא בטלה לגבי גופו, והנידון הוא האם אבר זה עצמו משתתף באמירת ה' מי כמוך או לא, אבל מצד המחנה אין חסרון. אבל הרשב"א תירץ שמדובר כשהצואה מכוסה בבגדיו, ולכך אין חסרון במחנה, שהרי קיים בזה 'וכסית את צאתך', וכיון שהיא מכוסה שוב אינו חשוב כמחנה שלו.

ה. לא אמרן אלא לשתות אבל לאכול וכו'

פירש השיח יצחק, שרב חסדא בא ליישב הברייתא, שברישא אמר נוטל ידו אחת ונכנס, ומשמע שנוטל מבחוץ, ובסיפא כתוב וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ וכו'. ועל זה תירץ רב חסדא שהרישא מדברת לגבי אכילה, ולכך צריך ליטול מבחוץ, אבל הסיפא מדברת לגבי שתיה, ולכן צריך ליטול לאחר שנכנס, ועיין שם שדייק כן מלשון הרמב"ם.

ו. אין אדם נכנס לעזרה לעבודה עד שיטבול

כתבו רש"י והתוספות ש'לעבודה' אינו בדוקא, אלא הוא הדין בנכנס בסתם לעזרה שצריך טבילה. והקשו התוספות ישנים, שאם כן למה נקטו עבודה, ולכן כתבו שרק בכניסה שהיא לכעין עבודה צריך טבילה, אבל סתם כניסה לא. ובחידושי הגר"ח על הש"ס (אות תל"ב) כתב לדייק בשיטת הרמב"ם שדוקא לעבודה צריך טבילה, לפי שכתב דין זה יחד עם דיני קידוש ידים ורגלים, דהם דיני עבודה, וכן דייק ממה שאמרו שאם לא טבל אין העבודה מתחללת, ואם אינו שייך לעבודה, מדוע היה הוא אמינא שתתחלל. והגבורת ארי ביאר בשתי דרכים הטעם שנקטו עבודה: א.

מראי מקומות - יומא

ל. (המשך)

בכל קידוש, כמבואר בזבחים כ, שאם קדש בכלי שרת בחוץ עבודתו פסולה, וודאי גם ביום הכפורים הדין כן. וכתב לחדש שדין קידוש ידים ורגלים שצריך הכהן גדול לעשותו ביום הכיפורים בין בגד לבגד חלוק ביסודו מדין קידוש ידים ורגלים שבכל השנה, וכפי שמשמע להלן (לב), שיש לימוד מיוחד לקידוש ידים ורגלים ליום הכיפורים. והביא ראייה משיטת רבי יונה בירושלמי דהביא שכל הקידושין צריכין להיות מקיתון של זהב חוץ מן הראשון, ועל כרחק הם חלוקים בדינם, שהקידוש הראשון הוא כקידוש כל השנה, ושאר קידושין הם דין אחר, ולכך היה הוה אמינא שיהיו בחוץ, והפסוק 'ורחץ במקום קדוש' מלמד שגם קידושין אלו בפנים.

וכן כתב בחידושי רבי אריה לייב (ח"ב, י"ב), והוסיף, שיש דין כהונה מיוחד ליום הכיפורים, וזהו הכהונה גדולה, שדין הכהונה ביום הכיפורים הוא דוקא בכהונה גדולה. ולפי זה הדין המיוחד של קידוש ידים ורגלים ביום הכיפורים הוא משום שכל דין הכהונה הוא דין מיוחד. וכתב שלפי זה יתכן שהקידוש צריך להיות דוקא ביום, שרק אז מתחיל דין הכהונה המיוחד של יום הכיפורים, עיין שם.

משום שעת היתר הבמות, שאין שם כניסה לעזרה, וצריך טבילה מחמת העבודה, וזהו אפילו לרבי יהודה שהטבילה היא משום סרך טבילה, לפי שגם בבמה יש חיוב מיתה לעובד בטומאה, ולכן תקנו טבילה להזכירו. ב. משום פרה אדומה, שעבודתה בחוץ, וצריכה טבילה רק משום עבודה, ולא משום עזרה.

והמרומי שדה ביאה, שנקט עבודה, לפי שהיה הוה אמינא שדוקא סתם כניסה טעונה טבילה לפי שישראלים אינם רגילים כל כך להיזהר בטומאה, אבל לצורך עבודה, שהיא דוקא לכהנים, הוה אמינא שלא גזרו להצריך טבילה, והשמיעונו שגם כהנים הנכנסים לצורך עבודה צריכים לטבול קודם הכניסה.

ז. חמש טבילות ועשרה קידושין

כתב הרמב"ם (עבודת יו"כ ב', ג') שכל הטבילות וקידושין היו במקדש שנאמר 'ורחץ את בשרו במקום קדוש'. והקשה הגרי"ז (בספרו על הרמב"ם שם, ובקוני' על יומא עמ' 30), מדוע צריך פסוק ביום הכפורים לבאר הדין של קידוש, והרי כך הוא הדין

ל:

אפילו הם טהורים, ודאי צריכים לטבול, וכדין המשנה. והביא ראייה ממה ששאלו את בן זומא טבילה זו למה, הרי שהיה ברור להם בתקנה קדומה שצריך טבילה, ולכך לא שאלו אלא מה הטעם. עוד הביא ראייה ממה שאמרו בגמרא לימא רבנן כבן זומא, וביאר רש"י שלא מועיל טבילה מבערב לכל אדם, ואם כן התיירוץ הוא שבשאר כל אדם מועילה טבילה מבערב, אבל לא לפטור לגמרי מטבילה.

ובמרומי שדה פירש הסוגיא על דרך הריטב"א שחכמים דרבי יהודה סוברים שאף בלא טבילה כלל יכול לכוון לעזרה, אלא שביאר שאין זה חולק על המשנה, אלא שלדעתם דין המשנה הוא דוקא לעבודה, וטעם הטבילה הוא כדי שיזכור הטומאה שיש לו עליו, אבל כשאין לו עבודה אין צריך טבילה לטהורים, וע"ש מה שיישב בזה שיטת הרמב"ם.

א. לבן זומא קאי בעשה

כתב רעק"א שיש להוכיח מכאן, שמה שאמרו אין מזהירין מן הדין, זהו דוקא באזהרה, אבל לגבי עשה לומדים מקל חומה, וכן הביא מהשיח יצחק.

ב. הא דטביל על דעת ביאת מקדש

כתב החזון איש (נגעים י"ב, ב'), שאפילו אם כבר טבל לקדש, אינו מועיל, וצריך טבילה מיוחדת לשם ביאת מקדש.

ג. כל אדם לא דיישי בטומאה

כתב הריטב"א, שכוונת הגמרא שכיון שהם טהורים אינם צריכים טבילה, והם חולקים על דין המשנה שאין אדם טהור נכנס לעזרה עד שיטבול. ובלקוטי הלכות (בזבח תודה כאן) לא פירש כן, אלא שכל הנדון הוא רק כשטבל מבערב, שאז מחלקים בין מצורע לבין שאר בני אדם, אבל שאר בני אדם,